

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin b. Muhammed el-Versilânî, *Nüzhetü'l-enzâr fi fâzli 'ilmi't-târîh ve'l-aḥbâr* (nşr. İbn Ebû Şeneb), Cezayir 1908, neşredenin girişi, s. c-d; Zirikî, *el-A'âm*, I, 109, 387; II, 281; V, 65, 96; VII, 207; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemû a'lâmi'l-Cezâ'ir*, Beyrut 1400/1980, s. 340; Ebü'l-Kâsım Sa'dullah, *Târîhu'l-Cezâ'iri's-sekâfi*, Cezayir 1401/1981, II, 407-412; Hifnâvî, *Ta'rifü'l-ḥalef bi-ricâlî's-selef*, Beyrut 1402/1982, II, 139-147; Nâsirüddin Saidüni, *Mine't-türâşi't-târîhi ve'l-coğrafi li'l-ğarbi'l-İslâmî*, Beyrut 1999, s. 418-424; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'u's-şürûḥ ve'l-ḥavâşi*, Ebüzabî 1425/2004, I, 286; M. Hadj Sadouk, "A travers la Berberie orientale au XVIIIe siècle avec le voyageur el-Wart-hilani", *RAfr.*, XCV (1951), s. 364-382; Yûsuf Kûkâm, "eş-Şeyḥ el-Hüseyin el-Vertilânî min hilâli Kitâbi'r-Rihle", *eş-Şekâfe*, sy. 35, Cezayir 1976, s. 27-34; M. Sâlih b. Hâmid Seyyid Ahmed, "er-Rihlât beyne'l-mağrib ve'l-meşriki'l-'Arabiyyeyn riḥletü Nüzheti'l-enzâr fi fâzli 'ilmi't-târîh ve'l-aḥbâr li-mü'ellifihâ el-Hüseyin b. Muḥammed el-Versilânî (1125 h-1193 h.) enmüzeccen", *Ḥavliyyâtü âdâbi 'Ayni's-semx*, XXXII, Kahire 2004, s. 83-135.

İSMÂİL CERAN

VERŞ

(ورش)

Ebû Saïd Osmân b. Saïd
b. Abdillâh el-Kibtî
(ö. 197/812)

**Kıraat-i seb'a imamlarından
Nâfi' b. Abdurrahman'ın
meşhur iki râvisinden biri.**

Aslen Kayrevanlı olup 110 (728) yılında Mısır'da dünyaya geldi. Muhtemelen doğum yeri olan Yukarı Mısır bölgesindeki Kift şehrine nisbetle Kiftî, ayrıca Mısır nisbeleriyle anılmıştır. Ebû Amr ve Ebü'l-Kâsım künyeleriyle de zikredilmiş, dedesinin adı Adî olarak da kaydedilmiştir. Çabuk hareket ettiği için hocası Nâfi'in onu güvercine benzeyen bir kuşun adıyla "ve-reşân" diye çağırıldığı ve zamanla bu kelimenin "vers" biçimine dönüştüğü belirtilmektedir. Bu ismi kendisine hocasının verdiği söyleyerek bundan hoşlandığını ifade ederdi. Ayrıca yine hocasının, beyaz tenli olmasından dolayı kendisini vers (sütten yapılan bir yiyecek [peynir]) diye andığı da ileri sürülmüştür.

Verş 155 (772) yılında Nâfi' b. Abdurrahman'dan kıraat öğrenmek amacıyla Medine'ye gitti. Kendi ifadesine göre mescide girdiğinde kalabalık yüzünden hocanın yanına varamadı. Bunun üzerine kendisini hoca ile görüştüreceği bir zat buldu; Ca'ferîler'in ileri gelenlerinden olan bu kişi sayesinde Nâfi'in ilgisini çekmeyi başardı. Nâfi', uzak yerden sırf kıraat öğrenmek

için Medine'ye gelen bu talebenin derslerine öncelik verdi. Hocası bizzat onunla ilgilendiği gibi diğer talebeler de kendi sürelerinin bir kısmını kullanmasına izin vererek öğrenimini tamamlamasına yardımcı oldular. Zehebî bir yerde Verş'in Nâfi'den dört hatim okuduğunu söylerken (*A'lâmü'n-nübelâ*, IX, 296) başka bir yerde pek çok hatim indirdiğini (*Ma'rifetü'l-ḥurâ*, I, 323) belirtir. İbnü'l-Cezerî ise bizzat Verş'ten nakledilen bir rivayete dayanarak onun bir ayda dört hatmi tamamlayıp Nâfi'in kıraatını iyice öğrendikten sonra Medine'den ayrıldığını kaydeder (*Ğāyetü'n-Nihāye*, I, 503).

Hayatının ilk dönemlerinde kellecilik yaptığı nakledilen ve bu sebeple "revvâs" diye anılan Verş muhtemelen Medine'den ayrıldıktan sonra bu işi bıraktı; Arapça ve özellikle nahiv konusunda kendini yetiştirdi. Uzun yıllar Kahire'de Nâfi'in kıraatını tadrîsle meşgul oldu. Daha sonra çalışmalarını Makraü Verş denilen özel bir yerde sürdürdü. Mısır'da reisülkurrâlık mertebesine yükseldi. Ebû Ya'kûb el-Ezrak, Ahmed b. Sâlih et-Taberî, Dâvûd b. Ebû Taybe Hârûn el-Misrî, Yûnus b. Abdülâlâ es-Sadeî, Abdüssamed b. Abdurrahman, Süleyman b. Dâvûd el-Mehrî ve Muhammed b. Abdullah el-Kurtubî onun kıraat okuttuğu talebelerindendir. Verş seksen yedi yaşında Kahire'de vefat etti ve Karâfetüssüğrâ Kabristanı'na defnedildi. İbnü'l-Cezerî, Mısır seyahatlerinin birinde arkadaşlarının kendisini kabristana götürdüğünü, burada Verş'in mezarını ziyaret ettiğini kaydeder (*a.g.e.*, a.y.).

Sesinin güzelliği ve okuyuşunun tatlılığı sayesinde zevkle dinlenen Verş kıraat ilminde hüccet ve sika diye nitelendirilir. Hocasına yer yer muhalefet etmiş, ancak bunların makbul ve sahih okuyuşlar olduğu belirtilmiştir. Nâfi'in kıraati talebeleri vasıtasıyla Kuzey Afrika'ya ve Endülüs'e kadar ulaşmış (Abdülhâdî Hamîtû, I, 115 vd.), bu kıraatın Verş rivayeti Verş'in yetiştirdiği talebeler yoluyla Mısır'da ve daha sonra Kuzey Afrika ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır. İbn Mücâhid'in, *Kitâbü's-Seb'a*'sında yedi imam için ikişer râvi belirlerken Nâfi' için bunlardan biri olarak Verş'i seçmesinin bu yayılıştaki rolü olmalıdır. Nitekim kıraat-i seb'a yahut kıraat-i aşere konusunda daha sonra telif edilen ve kıraat imamlarından gelen rivayetler iki ile sınırlandırılan eserlerde bu iki râviden biri olarak hep Verş'in tercih edilmesi, onun bu ilimdeki güvenilirliğini göstermesi yanında rivayetinin yaygınlık kazanmasını da sağlamıştır. Günümüzde yedi imamdan

Âsım b. Behdele'nin Hafs rivayetinden sonra en çok okunan kıraatin Nâfi' kıraatının Verş rivayeti olduğunda şüphe yoktur. Bu kıraat zamanımızda Kuzey Afrika ülkelerinde özellikle Tunus, Cezayir, Fas'ta, kısmen de Suudi Arabistan'da okunduğu gibi Âsım'ın Hafs rivayetinin tercih edildiği geniş İslâm coğrafyasında Kur'an'ın farklı bir kıraatle okunuşu sırasında çoğunlukla Verş'in rivayetine öncelik verilir. Bunda, Verş rivayetinin yaygınlığı yanında kendisinden sonra harekeli harf bulunan cemi' "mim"lerinin zamme ve sıla ile okunması, aynı kelimedeki yan yana bulunan harekeli hemzelerden ikincisinde teshîl uygulanması, sâkin hemzelerde ibdâl yapılması, medlerde farklı icralarda bulunulması gibi özellikler taşıması sebebiyle kıraat uygulamalarındaki genişliğe dikkat çekilmek istenmenin rolü vardır.

Nâfi'in Verş rivayeti üzerine pek çok çalışma yapılmış, bunlardan bazılarında onun diğer talebesi Kâlûn'un rivayetiyle Verş'in rivayeti birlikte ele alınmıştır. Mahmûd Halîl el-Husarî'nin *Rivâyetü Verş 'ani'l-İmâm Nâfi' el-Medenî* (Kahire 1975), Ebû Bekir Muhammed Ebü'l-Yümn'un *el-Muḥtaşarü'l-müfid fi ma'rifeti usûli rivâyeti Ebi Sa'îd el-İmâm Verş* (Kahire 1983), Abdülhâdî Hamîtû'nun *Ḳirâ'etü'l-İmâm Nâfi' 'inde'l-Megâribe min rivâyeti Ebi Sa'îd Verş* (bk. bibl.), Abdülmehdî Kâyed Ebû Eşkir'in *Taḥlîl Ekustîki li-vücûhi'l-iḥtilâfi's-savti beyne Verş ve Kâlûn*, Ahmed Hâlid Şukrî'nin *Ḳirâ'etü'l-İmâm Nâfi' min rivâyetey Kâlûn ve Verş min tarîkı's-Şâḫbiyye* adlı eserleri bunlar arasında sayılabilir (bu konudaki diğer eserler için bk. *el-Fihrisü's-şâmil*; bibl.; *DİA*, III, 227; XXIV, 268).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Ca'fer İbnü'l-Bâzîs, *el-İknâ' fi'l-ḳur'âti's-seb'* (nşr. Abdülmecîd Katâmiş), Dimaşk 1403, I, 57-58; Yâkût, *Mu'cemû'l-üdebe'*, XII, 116-121; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IX, 295-296; a.mlf., *Ma'rifetü'l-ḥurâ* (Altıkulaç), I, 323-326; İbnü'l-Cezerî, *Ğāyetü'n-Nihāye*, I, 502-503; *el-Fihrisü's-şâmil*: 'Ulûmü'l-Ḳur'ân, *maḥtûḫâtü'l-ḳur'âti* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1987, I, 89; II, 606, 637, 642, 643, 645, 648, 657; Abdülhâdî Hamîtû, *Ḳirâ'etü'l-İmâm Nâfi' 'inde'l-Megâribe min rivâyeti Ebi Sa'îd Verş*, Rabat 1424/2003, I, 115 vd.; A. Rippin, "Warsḥ", *EL*² (İng.), XI, 152; Emin Işık, "Antâkî, Ali b. Muhammed", *DİA*, III, 227; Tayyar Altıkulaç, "Kâlûn", *a.e.*, XXIV, 268; a.mlf., "Nâfi' b. Abdurrahman", *a.e.*, XXXII, 287-289.

TAYYAR ALTIKULAÇ

VERTİLÂNÎ

(bk. VERSİLÂNÎ).